

ליקוטי מוהר"ן בפרשה – 283

כלומר תקנו 'ברכת הנהנין' – "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה",
לברך על הנקודה הזאת של ההתחדשות.

אם כן, שבחינת 'התחדשות' הוא כל כך חשוב, עד שגם בביכורים, ואפילו שפירות הביכורים כפי מה שאמרנו ייתכן שהם לא הכי טעימים, וייתכן שעוד חודש יהיו דווקא פירות יותר טעימים, יותר יתבשלו, העץ ייתן אותם במיטבם, בכל זאת מביאים לבית המקדש דווקא את הביכורים. והמעלה העצומה של הביכורים היא 'התחדשות'. וזו ההכנה לראש השנה, לבקש "אֲבָא תַּחֲדָשׁ אוֹתִי לְגַמְרִי, תִּדְלִיק לִי אֶת הַנֶּשֶׁמָה", לעשות את מה שרבינו היה עושה תמיד להתחיל כל פעם מחדש, וכמו שמובא בשו"ת הר"ן (שיחה מ"ח) וְאָמַר שֶׁהָיָה מִתְחִיל בְּמָה פְּעָמִים בְּיוֹם אֶחָד – הֵינּוּ שֶׁהָיָה מִתְחִיל לְהִיטֵר אִישׁ בְּשָׁר (ומקבל על עצמו) שֶׁמִּעֲתָה יַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, ע"כ. וכמו שמובא בחיי מוהר"ן (אות תל"ז), ובשבחי הר"ן (אותיות ו' י"ב). והיום בעזרת ה' ננסה לברר סוגיה זו, מה המעלה הכל כך גדולה בהתחדשות.

ההתחדשות היומיומית בבסיס לעבודת ה'

ד. כתוב (איכה ג, כג) "תִּדְשִׁים לְבָקָרִים רֶבֶה אֲמוֹנֶתֶךָ", על הפסוק הזה מיוסדת תפילת "מודה אני" שאנחנו מתחילים בה בכל בוקר, שמסיימת בתיבות "רֶבֶה אֲמוֹנֶתֶךָ". כלומר, כל בוקר האדם נעשה בריה חדשה (שולחן ערוך, אורח חיים מו), וזה העניין של ברכות השחר שמברכים כל יום: "פוקח עיוור" "מתיר אסורים" "זוקף כפופים" "הנותן ליעף כח" "המכין מצעדי גבר" "שעשה לי כל צרכי", כל הברכות האלה – הרי ברכתי אותן גם אתמול, אמנם כשקמת בבוקר אתה 'בריה חדשה', ועל הבריה החדשה שבך אתה מברך שוב פעם מהתחלה. הרי שיש פה נקודה שכל בוקר אנחנו מתחדשים, ואם ככה הקדוש ברוך הוא ברא אותנו בהתחדשות של כל בוקר, סימן שבאמת יש בזה עניין גדול ב'התחדשות'.

פסוקי התורה המורים שצריך לעבוד את ה' בהתחדשות

ה. כל יום בקריאת שמע אנחנו אומרים (דברים ו, ט) "אֲשֶׁר אֲנִי מֵצֵנֶה הַיּוֹם", וכתב שם (רש"י על התורה שם): שלא יהיו בעיניך כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה, ע"כ. אם בא מכתב חדש מהמלך, כולם מתעוררים לראות מה כתוב בו. וגם בפרשה שלנו רואים את העניין של ההתחדשות מלבד במצוות ביכורים, גם בהמשך בעוד שני מקומות. פסוק אחד אומר (דברים כו, טו) "הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מֵצֵנֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֲקִים הָאֵלֶּה וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים", הייתור של המילה "הזה", בא לברר לך שמדובר על כל יום ויום. כל פעם שאתה קורא את הפרשה מחדש, יש פה עניין של "היום הזה". עכשיו קראתי פרשת כי תבוא וקראתי "היום הזה", משמע שהיום י"א באלול או י"ב באלול, זה היום הזה שה' אלוהיך מצווך לעשות את החוקים האלה. וכדברי רש"י: 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים כאילו בו ביום נצטווית עליהם'. זה פירוש הפשט של הפסוק, שאתה צריך לראות בכל יום ויום כאילו היום הקדוש ברוך הוא ציווה אותך.

וכן נאמר בהמשך הפרשה (דברים כו, טז) "הַיּוֹם הַזֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ מֵצֵנֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֲקִים הָאֵלֶּה וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים", הייתור של המילה "הזה", בא לברר לך שמדובר על כל יום ויום. כל פעם שאתה קורא את הפרשה מחדש, יש פה עניין של "היום הזה". עכשיו קראתי פרשת כי תבוא וקראתי "היום הזה", משמע שהיום י"א באלול או י"ב באלול, זה היום הזה שה' אלוהיך מצווך לעשות את החוקים האלה. וכדברי רש"י: 'בכל יום יהיו בעיניך כחדשים כאילו בו ביום נצטווית עליהם'. זה פירוש הפשט של הפסוק, שאתה צריך לראות בכל יום ויום כאילו היום הקדוש ברוך הוא ציווה אותך.

פרשת כי תבוא ה'תשפ"ו / מאת הרה"ג אליהו עטייה שליט"א

לקוטי הלכות תפילין ה' התחדשות

לקבלת השיעור במיל:
6537488@gmail.com

פרשת ביכורים / הקשר בין 'פרשת ביכורים' לחודש אלול / הברכה על ההתחדשות, אפילו שאחר כך הפרי טוב יותר / ההתחדשות היומיומית בבסיס לעבודת ה' / פסוקי התורה המורים שצריך לעבוד את ה' בהתחדשות / שעשוע עולם הבא ותענוג שבחידוש / שעשוע – היפך תענוג תמיד שכינה תענוג / היכל הגוונים המשתנים / חידושי תורה / דברי הזהר במעלת חידושי תורה / כל צדיק נכוון מחופתו של תביו / מדרגות אפשר לבקש עליהם כשיודעים מהם / עבודת ההתחדשות בתורת רביו / "איך זוכין להיות יהודי?" / ענווה ככלי להשראת שכינה וסכנת הגאווה / מדרגת אינו יודע והרחקה מהחזקת טובה עצמית / העבודה למעשה השייכת גם לנו / להיזהר מכוחי ועוצם ידי ברוחניות ובגשמיות / סכנת הגאווה והריחוק מהשם יתברך / סיבה שלפעמים מקבלים 'מכות' / גאוות הלב – עבודה זרה בלב / שמירת ההצלחה על ידי מידת הענווה / הצדיקים יודעים להוריד את עצמם גם לאנשים הפשוטים / התחדשות ודחיית הזקנה הרוחנית / התחדשות הבראה בכל רגע / יחוד פנימי וחיצוני / הענין שמתפללים בכל יום אותו נוסח תפילה / שעון הרש"ש / המשך החלוקה הנ"ל / להיות את היום בלבד / הבן איש חי היה בקי בכל החכמות / קבלת עול מלכות שמים / 'שלא כסדר' / זוהר, זוהר כתב די היינו 'זוהר חדש' / לדרוש דרשות על פי קבלה בציוור / בדור הגאולה אפילו ילדים ידברו בסודות הקבלה / סוד ה'כסדר' ו'שלא כסדר' במידת המלכות / בגאווה, עושה פירוד בין הספירות העליונות לספירת המלכות / אמת – ראש תוך סוף / רמת באמת על כסדר ולא כסדר והתיקון / ייחודו של יום ראש השנה ופעולת אדם הראשון / אדם הראשון המליך את הקב"ה על כל הבריה בראש השנה / בקשת הכפרה כביכול של ה' יתברך / הקב"ה ביקש כפרה – כדי שנוכל אנחנו לבקש כפרה / אדם הראשון קידש את הלבנה ועשה קידוש החודש / הרמ"ק כלל את כל תורת הקבלה שהיתה מהגאונים / מדוע עושים את עשרת ימי תשובה בתחילת השנה / דיבור של הקב"ה 'סלחתי' לאדם הראשון הוא לנצח / סיכום שלושת הטעמים

השיעור לרפואה שלימה של שרון בן נעמי נעמי 'אל נא רפא נא לוי' ולעילוי נשמת אולגה (חולה) בת סימי ומאיר זכרונה לברכה

פרשת ביכורים

א. השבת בעזרת ה' נקרא את פרשת כי תבוא, שמתחילה בעניין של 'פרשת ביכורים'. את הפרשה הזאת – כמה פסוקים ממנה – קוראים גם בליל הסדר. את הפסוקים (דברים כו, ה) "אֲרָמִי אֲבִד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיֵּגֶר שָׁם בְּמִתִּי מֵעֵט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָדוֹל עָצוּם וָרֶב", וכן (שם, ו) "וַיִּדְרְעוּ אֶתְנוּ הַמִּצְרִים" וגו'. כל הפסוקים האלה, שכל ילד ברוך ה' יודע אותם מההגדה של פסח, הם הפסוקים הקדושים של פרשת ביכורים.

הקשר בין 'פרשת ביכורים' לחודש אלול

ב. אמרנו בשיעורים האחרונים, שכל הפרשיות שקוראים בחודש אלול הן קשורות לעניין החודש. וכשקוראים פרשת ביכורים באלול, צריכים להבין את הקשר בין פרשת ביכורים לבין חודש אלול. ויסוד הדבר הוא, כי עניין ראש השנה הוא ההתחדשות השנה, שהשנה מתחדשת עלינו לטובה, "חדש עלינו שנה טובה" – ראש השנה הוא ההתחדשות. והמיוחד במצוות ביכורים הוא להביא מהחדש, את הפירות שביכרו, והם הכי הכי משמחים ואותם תביא לבית המקדש.

הברכה על ההתחדשות, אפילו שאחר כך הפרי טוב יותר

ג. אמרנו פעם לגבי ברכת שהחיינו, הרי לרוב כשמגיע פרי חדש, בתחילת העונה ממש בהתחלה הוא לא מגיע לטעם הכי טעים שלו. למשל היום אין הרבה פירות שזוכים לברך עליהם שהחיינו כי הרבה מהם יש כל הזמן, אבל נגיד פרי המשמש, שהוא פרי שיש אותו זמן קצר, כשמביאים את הפרי הזה בפעם הראשונה מברכים עליו "שהחיינו", אבל לרוב עדיין הוא קצת חמוץ, וכן הרבה פירות ככה. והסיבה שבכל אופן אומרים "שהחיינו", היא משום שהוא מתחדש,

תורה'. מדוע כל כך חשובים לפני הקדוש ברוך הוא חידושי תורה? אבל זה יובן בנקודה של הביכורים, הרבה פעמים החידוש הישן הוא הרבה יותר מוצלח. כי אולי זה הרשב"א כתב אותו, אולי זה איזה חידוש מהגמרא, ואילו החידוש שאני אומר היום, עם כל הכבוד, הוא חידוש של בן אדם שחי עכשיו – 'אחרוני האחרונים'. לפעמים לכאורה הוא לא כל כך מלא תענוג ויופי וטעם כמו החידושים שחידשו בדורות הקודמים. אבל בכל אופן יש לו מעלה עצומה, כי הוא משהו חדש, החידוש שחידשתי היום הוא חידוש שלא התחדש במשך חמשת אלפים שנה, ולכן הוא כל כך נעים ומתוק לקדוש ברוך הוא.

דברי הוזהר במעלת חידושי תורה

י. הוזהר בהקדמה (דף ד:). מאריך במעלת חידוש תורה, ואומר: תנן בַּהֵיכָל שְׁעָתָא דְּמִלָּה דְּאִוְרֵייתָא אֲתַחְדָּשְׁתָּ מִפּוּמִיָּה דְּבֵר נֶשׁ, הֵיכָל מִלָּה סִלְקָא, וְאֲתַחְדָּשְׁתָּ קָמִיָּה דְּקִב"ה. וְקִב"ה נָטִיל לְהֵיכָל מִלָּה, וְנָשִׁיק לָהּ, וְעָטָר לָהּ בְּשִׁבְעֵין עֶטְרִין גְּלִיפִין וּמִחְקָקִין. וּמִלָּה דְּחִכְמָתָא דְּאֲתַחְדָּשָׁא, סִלְקָא וְיִתְבָּא עַל רִישָׁא דְּצִדִּיק חֵי עֲלָמִין. וְטָסָא מִתַּמָּן, וְשָׁטָא בְּשִׁבְעֵין אֲלָף עֲלָמִין, וְסִלְקָתָ לְגַבִּי עֲתִיק יוֹמִין וְתַרְגוּם: שְׁנִינִי, בְּשָׁעָה הֵיכָל שְׁדִבֵּר תוֹרָה מִתְחַדָּשׁ מִפִּי אָדָם, הַדְּבָר הַהוּא עוֹלָה וּמְוַדָּמֵן לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נֹטֵל אֶת אוֹתוֹ הַדְּבָר [תוֹרָה] וּמְנַשֵּׁק אוֹתוֹ, וּמַעְטָר אוֹתוֹ בְּשִׁבְעִים עֶטְרוֹת גְּלוּפּוֹת וּמִחְקָקוֹת. וְדִבֵּר חֲכָמָה שֶׁהִתְחַדָּשׁ, עוֹלָה וְיוֹשֵׁב עַל רֹאשׁ הַצִּדִּיק חֵי הָעוֹלָמִים, וְטָס מִשָּׁם וּמִשְׁוֹטֵט בְּשִׁבְעִים אֲלָף עוֹלָמוֹת וְעוֹלָה אֶל עֲתִיק יוֹמִין]. (ראה שם באריכות גדולה, והעתיק הכל בנפש החיים (שער ד' פרק י"ב), ואלו לשונות מתוקות של הוזהר הקדוש, רק לקרוא אותם – אתה כבר מתחדש מחדש. כלומר, יש כזאת נקודה אצל ה' יתברך שהוא אוהב את ההתחדשות. אם כן גם השכר של העולם הבא – הוא שעשועים חדשים, ושכל פעם אתה חי מחדש חידושים חדשים.

כל צדיק נכוה מחופתו של חבירו

יא. הסברנו את הגמרא (בבא בתרא עה.) שכל צדיק וצדיק נכוה מחופתו של חבירו, ושאלנו שאלה פשוטה: אם מקבלים כוויות מחופה של חבר זה גיהנום ולא גן עדן? והסברנו על פי דברי רבינו (ליקוטי מוהר"ן א, כא), שעניין של חופה פירושו שכל מקיף וגבוה יותר שלא ידעתי ולא השגתי אותו קודם. וכשאני רואה שלחבר שלי, שהוא גבוה ממני, יש את השכל הזה, אז אני מקנא בקנאה דקדושה בבחינת (בבא בתרא כא.) 'קנאת סופרים תרבה חכמה' – על ידי קנאת סופרים אתה נותן יותר לב לבקש ולהתחנן בזכויות שיש לך, ואז אתה עולה בבחינת (תהלים פד, ח) "יִלְכּוּ מִחִיל אֶל חִיל יִרְאָה אֶל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן", כי זה כל עיקר עולם הבא, שאינך נשאר על מדרגה אחת כמו שהיית קודם, אלא עולה משעשוע לשעשוע, מחופה לחופה, ממקיף למקיף, וזה קורה על ידי שאני רואה שיש מדרגה יותר גבוהה ממה שאני נמצא בה.

מדרגות אפשר לבקש עליהן כשיודעים מהן

יב. כי בלי שאדם יודע שיש מדרגות יותר גבוהות, הוא אפילו לא יודע לבקש אותן. אדם שגר באיזה כפר, בשבילו מה שיש בכפר זה הכי טוב. הוא מגיע לעיר הגדולה ורואה שיש חיים אחרים חוץ מהחיים להאכיל את החמור ואת הסוס, והוא לא ידע בכלל שיש

שעניין זה שרבינו מדבר עליו הרבה, שלהתחיל כל פעם מחדש, מבוסס בפסוקי התורה המצווה עלינו להתחיל כל פעם מחדש.

שעשוע עולם הבא ותענוג שבחידוש

ו. מספר רבי נתן (חיי מוהר"ן, ח): בזמן שרבינו אמר את תורה י"ח שנקראת 'קארטליתא', לפני כן אמר רבינו שהוא חי היום חיות חדש שלא חי חיים טובים כאלה מעולם. ויש לבאר מה היה החידוש הכי גדול באותו יום, והוא כפי שרבינו אומר שם, וגם במקום אחר (ליקוטי מוהר"ן תניינא ב' אות א') שהתכלית של הבריאה הוא 'שעשוע עולם הבא'. בשביל מה נברא יהודי פה בעולם, ובשביל מה הבריאה נבראת, בשביל שיבראו עם ישראל. וישראל נבראו, בשביל תכלית אחת – שעשוע עולם הבא.

שעשוע – היפך תענוג תמידי שאינו תענוג

ז. רבינו קורא לזה 'שעשוע' להבנת מה זה 'שעשוע', ידוע מה שכותב הבעל שם טוב (לשון חסידים התחזקות י"א) 'תַּעֲנוּג תְּמִידִי אֵינוֹ תַּעֲנוּג'. ומובא גם בלקוטי הלכות על העניין שלנו (תפילין ה, סוף אות יח), כלומר שאם לאדם יש תענוג תמידי אם הוא נהנה כל הזמן מאותו תענוג, זה כבר אינו תענוג. תחשוב על האוכל שאתה הכי אוהב בעולם, תאר לך שמכינים לך אותו בוקר צהרים וערב שבעה ימים בשבוע. לבסוף תאמר 'די, אני אוהב את זה, אבל לא כל יום, אל תוציא לי את זה מהאף'. ברגע שזה תענוג תמידי לא רק שאינו תענוג אלא הוא נהפך לסבל, זה טבעו של האדם שהוא לא יכול בלי גיוון.

אם כן גם בעולם הבא צריך להיות כל פעם תענוג חדש, ולכן אמרו (ברכות סד.) שתלמידי חכמים אין להם מנוחה אפילו לעולם הבא, שנאמר (תהלים פד, ח) "יִלְכּוּ מִחִיל אֶל חִיל יִרְאָה אֶל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן". כל פעם זה משהו חדש שלא היה אף פעם, משהו חדש לגמרי, וזה נקרא 'שעשוע'. מהות השעשוע היא שאתה לא יודע מה יהיה בעוד רגע, כמו אפילו בסטרא אחרא מי שיודע בעולם הבדור, הנקודה שמבדרת היא, שמביאים אותך לאיזו נקודה והמוח שלך הולך לשם, ופתאום משנים את הכיוון למשהו שלא חלמת עליו, ואז נוצרת הבדיחה או הצחוק או הבידור, מתוך אותו גורם ההפתעה שלא חשבת עליו. זאת אומרת שאפילו בשעשועים של העולם הזה, ההתחדשות והשינוי הם עיקר השעשוע.

היכל הגוונים המשתנים

ח. עניין זה הוא ההיכל של רבינו, שהוא 'היכל הגוונים המשתנים' (שיש"ק ח"ב אות ע"ד), שמה כל רגע ורגע יש התחדשות חדשה. היות שבחיים חיותו כאן בעולם הזה הוא כל יום ויום עסק בעבודת ה' מחדש באופן חדש שלא עסק בו עד היום, רק חדש לגמרי, וזו הייתה עבודתו להתחדש כל פעם מחדש, לכן השכר של רבינו הקדוש בעולם הבא הוא 'היכל הגוונים המשתנים', היכל השעשועים שכל פעם ופעם משתנה הגוון למשהו חדש שלא היה מעולם, וזה עיקר השעשועים.

חידושי תורה

ט. ויש להוסיף שמבואר בזהר שעיקר הדבר שיש תענוג לקדוש ברוך הוא מאיתנו פה בעולם הזה הוא חידושי תורה, והנפש החיים (שער ד') אסף את כל מאמרי הוזהר שמדברים על מעלת 'חידושי

(בראשית ד, א) "וְהָאָדָם יָדַע אֶת חַוָּה אִשְׁתּוֹ" שהוא לשון חיבור וזיווג, שהאדם בעצמו ירגיש מחובר עם הבורא יתברך ממש.

וכדי להגיע לדבר הזה, צריך להבין מה מפריע לאדם להיות מחובר, וכנראה שעיקר המפריע – הוא הגאווה. אני לא מתכוון אל הגאווה שאנשים נגעלים ממנה, אלא לאנשים צדיקים שיש להם רק בלב גאווה דקה: האדם מרגיש עם עצמו שהוא בסדר, שהוא צדיק, יושב בפינה בבית הכנסת כאיש פשוט, מכבד את כל הבא אליו, בבחינת (ברכות יז.) "נפשי כעפר לכל תהיה". אבל באמיתות יש לו בלב איזה גאווה, וחושב כמה שהוא טוב, כמה הוא שווה, כמה הוא צדיק, וזה יכול להיות ממש מחשבה דקה בהעלם, אבל היא נמצאת.

ומחמתה הוא לא זוכה להשראת שכינה, כי כדי להשיג ההשגות כדבקות באלוקות ושכל הפנים, מבואר בליקוטי מוהר"ן (תורה כ"א), שאתה צריך שהשכינה תשרה עליך, ורק כשהיא שורה מקבלים מדרגות עצומות בעבודת ה', מדרגות בגדולת ה' והשגות נוראות. אבל דבר זה נמנע ממי שיש בו אפילו מעט גאווה, וכפי שאמרו (סוטה ד:) כל המתגאה כאילו עובד עבודה זרה, כתוב (משלי טו, ה) "תוֹעֵבֶת ה' פֶּלַג גְּבוּה לֵב". ברגע שיש לאדם גאווה בלב, אפילו אם בחוץ הוא נראה ומתנהג כמו העני של העולם, הוא דוחק את רגלי השכינה, כמו שאמרו (סוטה ה.) שהקדוש ברוך הוא אומר "אין אני והוא יכולים לדור בעולם", ועל ידי כך הוא מפסיד את השראת השכינה.

מדרגת איני יודע והרחקה מהחזקת טובה עצמית

טז. רבינו מצא עצה לדבר זה, והיא להיות ממש בבחינת "איני יודע". הוא היה מסוגל להתפלל לה' שישכח ממנו הכל, עד שלא יזכה זמן הוא לא ידע: לא חומש, לא גמרא, לא קבלה ולא שום דבר. בשלב זה הוא היה נכנס לסכנה גדולה, כי אם יישאר כך במצב כזה, הוא יהיה אבוד, ולכן היה מהמקום הזה מבקש ומתחנן בשפלות ובענווה עצומה: "תחוס ותרחם עלי ה', תיתן לי איזה משהו כדי לזכות להיות יהודי, תשפיע עלי 'מאוצר מתנת חינוך', כי כרגע איני כלום אני לא יודע כלום". ואז מתוך תפילה עמוקה זו, היה זוכה רבינו למדרגה גבוהה יותר.

העבודה למעשה השייכת גם לנו

יז. אמנם עבודה זו של רבינו מתאימה לאדם כמוהו ולא לנו. איננו מסוגלים להתפלל על דבר כזה לשכוח את כל מה שאנחנו יודעים, ואנחנו לא יכולים להיכנס לסכנה זו. אבל מצינו (בבא מציעא פה.) שרבי זירא ישב מאה תעניות כדי לשכוח תלמוד בבלי, אך אף אחד מאיתנו לא היה עושה זאת בשום הון שבעולם, שלאחר שנות עמל לדעת ש"ס בעל פה, להתפלל לשכוח את הכל, הרי עדיף למות ולא לשכוח את כל התורה, לכן איננו במדרגה זו כלל.

להיזהר מכוחי ועוצם ידי ברוחניות ובגשמיות

יח. אך נוכל ללמוד ולספוג מעבודתו של רבינו, שמצייר לנו מדרגות כה גבוהות. נוכל לספוג לכל הפחות את הידיעה כמה מזיקה אפילו המחשבה שבלב "אני שווה משהו". לפעמים אדם לא מרגיש שיש בכך בעיה. שומעים אפילו אנשים צדיקים עם זקן ופאות אומרים "אני ידעתי מה לעשות", "ידעתי שכך צריך לעשות", או מתפארים בחידוש תורה שחידשו, ופיהם מעיד על ליבם, שיש להם תענוג הלב

כזה דבר. לדעת שיש דבר גבוה יותר, זה עצמו דבר גדול. וזה ההשגות של עולם הבא, ואדם משיג אותן על ידי שהוא נכווה מחופתו של חבריו הגבוהה יותר, ואז הוא יודע לבקש עליהן, ולהשיג אותן, אם כן זה גן עדן. וצריך לזכות לזה גם כאן בעולם הזה, וזו מדרגה מאוד גבוהה שאדם מבין בשכל שלו איך יש מדרגות יותר גבוהות בדבקות ובידיעת הקדוש ברוך הוא, כי אז אתה מתפלל עליהן, מבקש אותן ועובד כדי להגיע אליהן.

עבודת ההתחדשות בתורת רבינו

יג. אמרנו שזו הייתה העבודה של רבינו לחיות כל פעם חיים חדשים, וכתב רבי נתן (ליקוטי הלכות תפילין ה, ה) וז"ל: עיקר החיים כשמתחילים לעבוד את ה' יתברך מחדש כאילו לא התחיל עדיין בעבודתו כלל, עכ"ל. יש לשאול, מדוע אני עכשיו צריך להתחיל את עבודת ה' כל פעם מחדש כאילו לא עבדתי את הקדוש ברוך הוא בכלל מעולם?

ואכן כך רבינו בעצמו היה אומר כמה פעמים, ורבי נתן מעיד (ח"י מוהר"ן אות שפ"ז) וז"ל: רִאִיתִי מִרְבֵּנוּ ז"ל פְּעָמִים אֵין מִסְפָּר, שֶׁאֵף־עַל־פִּי שֶׁבִּשְׁעָה הַקּוֹדֶמֶת הִתְפָּאָר עֲצָמוּ בְּגִדּוּלוֹת וְנוֹרְאוֹת, וְגִלָּה תוֹרָה נִפְלְאָה אֲשֶׁר לֹא נִשְׁמַע בְּזֹאת, כְּדִרְבּוֹ, וְאַחֲרָכָּה בִּשְׁעָה שֶׁאַחֲרֶיהָ, רִאִינוּ אוֹתוֹ שְׂרׁוֹי בְּצַעַר גָּדוֹל, וְכִמְהָ פְּעָמִים פִּרְשׁ צַעַר וְשִׁיחַתוֹ לִפְנֵינוּ מַעֲמָק הַלֵּב, שֶׁהוּא מַצְטַעַר מְאֹד – אֵיךְ זֻכֵּין לְהִיּוֹת יְהוּדִים? כִּמִּי שֶׁלֹּא הָרִיחַ מֵעוֹלָם רִיחַ עֲבוֹדַת ה', וְכִמִּי שֶׁלֹּא רָאָה זֹאת, אִי אֶפְשָׁר לְצַיֵּר לוֹ בְּכֶתֶב עֵינָיו זֶה, עכ"ל.

"איך זוכין להיות יהודי?"

יד. רבינו באמת התפאר במדרגות כל כך גדולות בעבודת ה' כדי לקרב את התלמידים ולגרות אותם בדברים נפלאים וגבוהים, שנשמע שיש בכלל כאלה מדרגות, וכך נרצה גם כן להתפלל עליהן, אך לא עבר זמן רב ורבינו נכנס פתאום לבכיות וצער. רבי נתן מעיד שבפעם פעמיים הראשונות ששמע זאת הוא התעלף מרוב פחד, שהרי ידע שרבינו איש אמת, ואיך הוא יכול לשאול בתמימות ובפשטות "איך זוכין להיות יהודי?" כמי שלא הריח מעולם ריח עבודת ה'.

ופעם ישבתי לחשוב בהתבודדות, כי לפעמים אני מצייר לעצמי כאילו אני גם בחבורה של רבינו, ורבי נתן יושב עם רבינו הקדוש, ופתאום רבינו נכנס בבכיות לפנינו ושואל "איך זוכין להיות יהודי?" הרי אם היינו רואים את זה, היינו מתפרקים. תחשוב שהרב עובדיה יוסף שהכרנו כולנו, פתאום באמצע השיעור בלוויין יבוא ויצעק בבכי ובתחינה: "הקדוש ברוך הוא, איך זוכין להיות יהודי?", הרי כולנו נישבר לרסיסים מקודש קודשים כזה שעדיין מרגיש כך רחוק. ובכל פעם היה רבינו רגיל לומר שעכשיו איני יודע כלל כלל וכלל לא. אפילו שלפני שעה הוא גילה את כל התורה כולה אבל עכשיו הוא אומר איני יודע, ופעם הוא נשבע בקדושת שבת קודש ואמר אני לא יודע עכשיו שום דבר.

ענווה ככלי להשראת שכינה וסכנת הגאווה

טו. יסוד הדבר שביארנו אודות השעשועים הוא, שהאדם רוצה לקבל משהו חדש, והדרך הקדושה לקבל מדרגה גבוהה יותר מהמקום שאני נמצא, היא לזכות ל"אילו ידעתי הייתי" (תורה כ"א) את י"א, כלומר להיות בבחינה של נכלל בבורא יתברך, מלשון

אנשים עולים ויורדים, מתגלגלים כמה פעמים בחיים 'מאיגרא רמא לבירא עמיקתא', והסיבה לכך היא גאוות הלב. על כן יש להזהיר: גם אם הגעת למדרגה גבוהה, תמיד תהיה מעורב עם הבריות, כי זהו הדבר המשפיע ביותר על הענווה – שאדם יהיה איש המוני, מתערה עם החברה ועם כל יהודי, ומדבר באותה פשטות עם אדם מכובד ועם אדם פשוט.

הצדיקים יודעים להוריד את עצמם גם לאנשים הפשוטים

כג. ומצינו כן אצל משה רבינו, שעליו נאמר (שמות יט, יד) 'וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל הָעָם', משה רבינו ידע לדבר עם אהרן, עם חור, עם שבעים הזקנים והנביאים הגדולים, ובאותה מידה ידע לדבר עם השפחה הפשוטה בעם ישראל, לשמוע את צרכיה ולפתור את בעיותיה בשיא הענווה והשפלות.

כיוצא בזה ראינו בדור האחרון אצל מרן הרב עובדיה יוסף שהיה מצוין במידה קדושה זו. הוא ידע לשבת בבית הדין ולדבר בכל התורה כולה עם הדיינים, גדולי הדור, וכן להבדיל עם נשיאי ושועי עולם, ויחד עם זאת ידע לדבר עם אישה אלמנה בשפת השוק הפשוטה, לחזק אותה, להעניק לה את המילים הנכונות ולדאוג לה. וקיים את הפסוק (שם) 'וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל הָעָם'. בזה מתבטאת גדולתו האמיתית של גדול בישראל, שיש לו ענווה אמיתית בלב.

ועל כל אדם להרגיל עצמו בכך, שלא לחשוב שהוא מכובד מדי, ושלא נאה לו לדבר עם פלוני או אלמוני. אל לו לאדם לדרוך אחר כבודו, אלא אדרבה, עליו לדעת שהכבוד הוא רע לו, מושך אליו עין הרע ודינים מן השמיים, ורק על ידי הענווה הוא נשמר.

והוא הדין בעניין הבריאות. לפעמים נשאר לאדם כספו, אך מה שווה כל הכסף בעולם אם הבריאות לקויה ואין הוא יכול ליהנות ממנו? ולפעמים המכה מגיעה מכיוון אחר, כגון שהילד שלו עושה שטויות ומביא ביוזון למשפחה. כל אלו נגרמים מכך שחסרה לאדם ענווה ושפלות. אדם הרוצה לעבור את העולם הזה בצורה טובה ונכונה, חייב להכניס בעצמו מידות אלו. והאליף-בי"ת של הענווה הוא: לדבר עם כל אדם מתוך שפלות, להקדים שלום לכל אדם, להתעניין במצבו ולעזור לו כפי היכולת. ולקבל כל אדם בבחינת (דברים א, יז) 'פִּקְטָן פְּגָדָל תִּשְׁמָעוּן', שכולם שווים בעיניו. ומתוך כך יעלה למדרגות נוספות, לדעת שכל מה שיש לו מגיע אך ורק מהקדוש ברוך הוא, ולו בעצמו אין כלום מלבד היותו כלי לקבלת השפע העליון.

התחדשות ודחיית הזקנה הרוחנית

כד. נחזור לעניין ההתחדשות, רבינו ב'שיחות הר"ן' (שיחה נ"א), הזהיר מאוד שלא ליפול ל"זקנה" של הסטרא אחרא, ושעיקר עבודת ה' היא שתהיה בכל פעם מחדש, כאדם צעיר. ונבאר קצת את כוונת הדברים: שנינו (אבות ה, כב) "הַיְלָוִדִים לְמוֹת וְהַמָּתִים לְחַיִּיּוֹת", כל אדם שנולד מקבל קצבת חיים מוגדרת. למשל, תינוק שנולד ברוך ה' ונגזר עליו לחיות תשעים ושבע שנים, ככל שחולפים הימים, הוא מתקדם אל עבר יום פטירתו. בגלל שמדובר בזמן רב, האדם אינו מרגיש זאת, אך לאמיתו של דבר, מרגע הלידה, כל יום שעובר מקרב אותו אל יומו האחרון. נמצא שהיום היחיד שבו האדם חי בשלמות מבלי שמעורב בו "צד מיתה" היינו יום שכבר עבר וקירב

מכוחם, וטועים (דברים ה, יז) 'וְאִמְרַתְּ בְּלִבְּךָ פִּחִי וְעַצְם יָדִי עֲשֵׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה'. כי גם ברוחניות יש 'כוחי ועוצם ידי'.

וכמו כן בעניינים גשמיים כסף והשקעות, אדם חושב שהוא עשה הוא פעל, "חכמתי עמדה לי". אבל הכל שקר גמור, הרי היית יכול לקום בבוקר ולמצוא שהכל נפל, וברוך ה' שריחם עליך שקנית ומכרת בזמן הנכון, זה היה יכול להיות בדיוק הפוך, והחכמה אינה עוזרת כאן מאומה, כי "לא לחכמים לחם". ובמקום להודות, האדם מתגאה ומעביר קורסים ואומר "בוא תלמד ממני". עצם המחשבה שאדם מחזיק טובה לעצמו, ומרגיש שהוא שווה ופעל, היא זו שמרחיקה אותו מהבורא יתברך, וזו נקודה עדינה שאנו מרבים לדבר עליה, והלואי ונזכה להתחזק בה.

סכנת הגאווה והריחוק מהשם יתברך

יט. רבי יצחק ברייטר בספרו 'חלוקי הנחל', אומר בפירוש, שכל תחושה של (דברים ה, יז) 'פִּחִי וְעַצְם יָדִי' בגשמיות וברוחניות, היא זו שמרחיקה את האדם מאוד מה' יתברך. והנה, הרי כל אדם שואף לחיות במוחין דגדלות, להרגיש את השראת השכינה ולחוש בבחינת (תהלים עג, כח) 'וַאֲנִי קִרְבַּת אֱלֹהִים לִי טוֹב' – להרגיש כל הזמן את קרבתו של הקדוש ברוך הוא, הרי אלו שעשועי עולם הבא בעולם הזה. ומה שמרחיק את האדם מאותה קרבה הוא גאוות הלב.

סיבה שלפעמים מקבלים 'מכות'

כ. ולפי זה יש להעמיק, שלפעמים אדם חוטף מכה, ותוהה מדוע באה עליו הצרה הזו, אך באמת, פעמים רבות המכה הזו באה רק כדי לנער קצת את האדם ולהוציא אותו מהגאווה. רואים זאת בפרט בענייני ממון; אדם שעשה הון, הרוויח מיליון או עשרה מיליונים, כבר אי אפשר לדבר איתו. הוא בטוח בעצמו ובמעמדו, וכאשר אומרים לו 'שלום' הוא עונה בשפה רפה ובכבוד ראש בלי שום חיוך, ומסתכל עליך מלמעלה למטה. אבל הגלגל מתהפך בעולם, אותו אדם חוטף מכה, יורד קצת או הרבה מנכסיו, ופתאום הוא מאיר פנים ועונה לשלום בשמחה.

גאוות הלב – עבודה זרה בלב

כא. הסיבה לשינוי הזה היא אחת: גאוות הלב שהוסרה. אתמול, כשחשב שהוא מיליונר ושהוא עשה את הכל בכוחו, לא היה נאה לו לדבר עם אדם פשוט. ואף אם לא אמר זאת בפירוש, זהו הלך הרוח שלו. ולפעמים אין לה' יתברך ברירה, אלא ליישר את האדם על ידי שיחטוף מכה, שכן לולא כן הוא יישאר כופר בקדוש ברוך הוא. גאווה זו של (שם) 'פִּחִי וְעַצְם יָדִי עֲשֵׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה', גורמת שגם אם יבוא לבית הכנסת ויתפלל שלוש תפילות ויקיים את כל המצוות, הריהו כופר ויש לו עבודה זרה בלב. וכשיש עבודה זרה בלב, כל עבודת ה' שלו אינה נחשבת לכלום. נמצא שאותו אדם הכריח כביכול את הקדוש ברוך הוא לתת לו מכה כדי להזכיר לו את מקומו האמיתי בעולם.

שמירת ההצלחה על ידי מידת הענווה

כב. ונבאר יותר ומתוך כך גם נלמד סגולה טובה. ברוך ה', ישנם אנשים רבים שהצלחתו בחיים, אך עיקר החכמה היא לזכות לשמר את ההצלחה לאורך שנים. ודבר זה אינו מצוי כל כך, שכן רואים

אתמול תפילת שחרית מילה במילה מתוך הסיפור, וכך שלשום, וכך גם עשו אבותינו במשך אלפי שנים, מה הטעם לחזור על אותן מילים בדיוק גם היום וגם מחר? מתוך האר"י ז"ל, שהשינוי טמון בכתובת אליה משוגרת התפילה. אתמול שוגרה התפילה לכתובת מסוימת, והיום אותה תפילה משוגרת למקום אחר לגמרי.

שעון הרש"ש

כת. עניין זה של 'כתובות הזמן' מבואר היטב בדברי האר"י ז"ל וכפי שסידר זאת הרש"ש. וכפי ששמעתי מאבי בשמיטה הראשונה אחרי החתונה, כשדיבר על 'שעון הרש"ש', שכידוע העולם קיים ששת אלפים שנה (סנהדרין צו.). האלף הראשון היה בהנהגת החסד. אנשים חיו חיים ארוכים והיו בריאים וחזקים. אפילו גשם, שמטבעו גורם לקשיים, היה יורד רק אחת לארבעים שנה, ומגשם זה התבואה הייתה גדלה למשך כל אותן שנים. לפני המבול, העולם לא הסתובב על צירו כפי שהוא היום, אלא מזג האוויר היה קבוע ונוח כל השנה, מבלי שינוי חום וקור המכווצים את הגוף וגורמים לזקנה מואצת, והחיים ארכו קרוב לאלף שנים. האלף השני היה אלף של גבורות – דור המבול, דור הפלגה ומהפכת סדום. האלף השלישי הוא תפארת, שבו ניתנה התורה. הרביעי נצח כנגד בית המקדש, החמישי הוד, והשישי, בו אנו נמצאים, הוא יסוד, שעיקרו עמידה בניסיונות בקדושת הברית.

המשך החלוקה הנ"ל

כט. מעבר לחלוקה הגדולה של האלפים, כל אלף מתחלק למאות שנים כנגד עשר הספירות, היינו כל ספירה מאה שנה. וכל מאה שנה מתחלקת לשני יובלות. כל יובל לשבע שמיטות, כל שמיטה לשבע שנים, כל שנה לחודשי קיץ וחורף, כל חודש לשבועות ולימים, כל יום ללילה ויום, והם נחלקים לשעות, וכן הלאה. לפי 'שעון הרש"ש', לכל רגע נתון יש כתובת מדויקת ומיוחדת, כפי הספירות והפרצופים ששולטים באותו רגע, וכאשר אדם מתפלל שחרית, הוא משגר את התפילה לכתובת שלא התפללו בה מעולם במשך כל ששת אלפי השנים. ובכך אדם זוכה להתחדשות, כשהוא מבין שהיום הזה מחכה מאז ששת ימי בראשית שאתה, כפי שורש נשמתך התלויה באיבריו של אדם הראשון, תתקן את התיקון השייך לך. וכך מתקן האדם את בחינות עולם, שנה ונפש המובאות בספר יצירה (ספר יצירה פרק ג), שקומת עולם היא היקום, קומת שנה היא הזמן, וקומת נפש היא נשמתו של האדם. ומחר יהיה עליו לתקן משהו חדש לגמרי.

לחיות את היום בלבד

ל. המסקנה העולה מכל זאת, שיש להתחיל תמיד דף נקי ולהתחיל מחדש, וכך גם ה' יתברך נוהג עמנו, בבחינת (במדבר כג, כא) "לֹא הֵבִיט אֶן בִּיעָקֵב וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ וְתִרְעוּת מִלֶּךְ בּוֹ". הקדוש ברוך הוא בוחן אותך לפי יום זה בלבד. רבינו מסביר בכך (ליקוטי מוה"רן תורה רע"ב) את הפסוק (תהלים צה, ז) "הַיּוֹם אִם בָּקָלוּ תִשְׁמְעוּ". אין לאדם בעולמו אלא את היום. על האדם לומר: היום אני רוצה להיות יהודי טוב. תעזוב את מה שהיה אתמול, ואל תעסוק כעת אפילו בתשובה על מעשי העבר או בדאגות המחר. התמקד רק באיך לפתוח דף חדש בעבודת ה' היום, כאילו רק היום

אותו לקיצו, הוא יום היוולדו, שבו כל חיי עדיין לפניו. לכן עיקר החיים, שייך ביום שהוא מרגיש את עצמו כאילו הוא נולד מחדש, שהוא עושה כזאת התחלה חדשה בכוח ששוכח את כל מה שעבר עליו, את כל הירידות שהיו לו, ומתחיל עם דף נקי לגמרי בעבודת ה', זה בחינת 'חיים חדשים', כי הוא ממש מתנהג כאילו היום הוא נולד, ועל זה נאמר (תהלים קג, ה) "תִּתְחַדֵּשׁ כְּנֶשֶׁךְ נְעוּרֶיכִי".

התחדשות הבראה בכל רגע

כה. על ידי עבודה זו יזכה האדם להבין את מה שאנו אומרים בכל יום (ברכות קריאת שמע) "הַמִּתְחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית". למראית עין, העולם וכדור הארץ נראים היום בדיוק כפי שנראו אתמול. אך האמת היא, שהקדוש ברוך הוא מזרים חיות חדשה במעשה בראשית בכל עת. כי כשם שהאדם זקוק לנשימת אוויר חדשה ולאוכל חדש כדי לחיות, ואינו יכול להתקיים על הנשימה מאתמול או על האוכל מלפני שבועיים, כך העולם זקוק לכוח של התחדשות מתמדת. המדע של ימינו מבין זאת טוב, כי רואים שכל אטום הוא למעשה חלל ריק, ורק סיבוב האלקטרונים המהיר סביב הגרעין הוא שממלא את הריק. אך מהיכן מגיעה האנרגיה האינסופית הזו המונעת מהאטום לקרוס לתוך עצמו כחור שחור? התשובה היא, שהקדוש ברוך הוא נותן חיות בכל רגע בבריאה.

ייחוד פנימי וחיצוני

כו. האר"י הקדוש מבאר שחיות זו נמשכת משמות הקודש. ישנם שמות בבריאה הנקראים "זכרים", כמו שם הוי"ה, ולעומתם יש שמות הנקראים "נקביים", כמו שם אדנו"ת. כאשר משלבים את השמות הללו, כפי שמופיע בסידורים שמכוונים באותיות י-א-ה-ד-ו-נ-ה-י, השילוב הזה מוליד פרי, והפרי הוא השפע היורד לעולם. לכן המקובלים מכוונים בייחודי שמות. פעולה זו יכולה להתרחש מאליה, אך מעלה גדולה יותר היא כשהדבר נעשה על ידי האדם המכוון, ואז הפעולות נקראות על שמו. יש להבחין בין שני סוגי ייחודים: "ייחוד פנימי" ו"ייחוד חיצוני". השילוב הרגיל שהזכרנו, שתחילתו אות משם הוי"ה ואחריה אות משם אדנו"ת, נקרא ייחוד פנימי. לעומת זאת, אפשר להתחיל את השילוב קודם באות מהשם הנקבי, דהיינו א' מאדנו"ת, י' מהוי"ה, ד' מאדנו"ת, ה' מהוי"ה, וכן הלאה, וזהו ייחוד חיצוני. נבאר את ההבדל בין הייחודים כפי שמלמד האר"י ז"ל. הייחוד החיצוני חייב להיות תדיר וקבוע, שכן הוא האחראי לחיות העולמות. זה שהקדוש ברוך הוא מחיה את העולם בכל רגע בבחינת (שם) "הַמִּתְחַדֵּשׁ בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית", נעשה דווקא על ידי הייחוד הפשוט יותר, הייחוד החיצוני. לעומתו, הייחוד הפנימי נועד להוליד דברים חדשים שלא היו קיימים, ובלשון האר"י ז"ל הוא נקרא זיווג להולדת הנשמות.

העניין שמתפללים בכל יום אותו נוסח תפילה

כז. לאור יסודות אלו נבין את לשון האר"י ז"ל (שער הכוונות דרושי תפילת השחר דרוש א): אין יום דומה לחברו, ואין שעה דומה לחברתה, ובכל רגע ורגע נשתנים עולמות וסדרם ומעמדם והנהגתם בשינויים נפלאים ונוראים עד אין חקר, ע"כ. ולכאורה קשה, אם התפללתי

שבפרשת ואתחנן) וקורא לו 'זוהר כתב יד', והטעם לכך הוא: הדפוס הראשון שהודפס במנטובה כלל את החלקים המקוריים שנמצאו באותה עת, והם החלקים המפורסמים – חלק א' על בראשית, ב' על שמות, ג' על ויקרא במדבר ודברים (אף שהיום יש הוצאות שבהן הוא מחולק אפילו ל-22 כרכים, ויש עוד הרבה יותר). לאחר מכן מצאו חלקים נוספים של זוהר וגם הם דברי זוהר ממש, ורק מחמת שבזמן הארז"ל הם היו עדיין בכתב יד, קרא להם הארז"ל כך. לאחר מכן הודפסו ונקראו 'זוהר חדש', ומלבד מה שיש שם תוספת על הפרשיות והתיקונים, יש בו מדרש הנעלם על מגילת רות, על שיר השירים ועוד. ובאותו זוהר חדש מובא החידוש העמוק שעליו סובבים הדברים.

לדרוש דרשות על פי קבלה בציבור

ה. ואף על פי שאלו דברי קבלה, ופעם לא היו מדברים דברי קבלה ברבים, אלא רק בין החכמים והצדיקים, אבל אם נתבונן נראה שדווקא הבן איש חי התאפיין בכך שדרש דרשות על פי קבלה בציבור. וכך רואים שכל פרשה בספרו בן איש חי, שהזכיר בה הרבה הלכות, נפתחת בדרשה מבוססת על דברי קבלה, שאותה היה דורש לפני כל בני העיר. מדי שבת היו באים כשלושת אלפים איש לשמוע את דרשת הבן איש חי, ובארבע השבתות המיוחדות בשנה (שבת שובה, שבת זכור, שבת הגדול, ושבת כלה לפני שבועות) היו מגיעים כארבעת אלפים איש, היינו שכל העיר הגיעה לשמוע. ומדרשות אלו כתב הבן איש חי את ספרו 'בן איש חיל'. וקולו היה חזק והולך והכול שמעו אותו בבירור. מסופר שלאחר פטירת הבן איש חי, כשקם בנו רבי יעקב לדרוש, הקהל ביקש שוב ושוב שירים את קולו כי אינם שומעים כמו ששמעו את אביו. ענה להם בנו, שאצל אביו הייתה השכינה מדברת מתוך גרונו, ולכן הכול שמעו את קולו.

בדור הגאולה אפילו ילדים ידברו בסודות הקבלה

ו. על כל פנים הבן איש חי היה הראשון לפתוח פתח לדרוש ברבים על פי תורת הקבלה. הטעם לזה הוא משום שבדור האחרון עקבתא דמשיחא נאמר בזוהר (זוהר ח"ג רעג). שאפילו ילדים ונערים ידברו בסודות התורה. ולכן רואים כיום התפתחות עצומה בלימוד הקבלה, עד כדי שיהודים שאפילו לא לומדים גמרא נמשכת נפשם לקבלה. וברוך ה' כיום אפשר לדבר בפני עם ישראל על ספירות, ייחודים ושמות הקודש, וכל מיני מושגים קבליים, והכול מבינים.

סוד ה'כסדר' ו'שלא כסדר' במידת המלכות

ז. ומבאר הזוהר (זוהר חדש שיר השירים) הספירות העליונות נבראו מאותיות א-ב כסדרן – א, ב, ג' וכו'. לעומת זאת, ספירת המלכות נבראה מאותיות תשר"ק, בסדר אותיות מן הסוף להתחלה. נמצא שיש בספירת המלכות בחינה מובנית של 'שלא כסדר'. והתיקון לכך, על פי המבואר בזוהר פרשת בא (זוהר ח"ב לט:), הוא שצריכה להיות בחינה של התבטלות, וכמו בהנהגת בית יפה בישראל שעליו נאמר (תהלים מה, יד) "כָּל כְּבוֹדָהּ בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה", שהאישה בטלה לבעלה ואזי הכול מתנהל כסדר. אך כשהאישה מבקשת להיות שווה לבעלה ולעמוד בפני עצמה, נוצר 'קטרוג', וכפי שאמרה הלבנה (חולין ס:): "אֵין שְׁנֵי מַלְכִּים מְשִׁתְּמִשִּׁים בְּכֶתֶר אֶחָד", ומשטויות אלו מתפרקים בתים ה' ירחם.

הגעת לעולם ומחר תעזוב אותו, ויש לך רק את יחידת היום של היום. זהו סוד ההתחדשות – לא לחיות את העבר ולא את העתיד, אלא לחיות רק את ההווה. כך האדם נקי ממשקעים, וגם לקדוש ברוך הוא אכפת רק מהיום, אכפת לו איך אתה מתפלל היום, לומד היום, עושה חסד ומדבר יפה לאשתך, לילדים ולחברים. העבר את היום מתחילתו ועד סופו בעשיית טוב ובסוד מרע. והעצה היעוצה לכל זה היא 'שכחה' – היינו הסחת דעת מהאמת. מול. זוהי עבודה קשה, משום שהיצר הרע גורם לאדם לחיות בעבר מתוך חרטות, ובעתיד מתוך דאגות, ובינתיים אתה מפספס את היום. רבינו קורא לנו לעזוב את האמת, לעזוב את המחר, לחיות אך ורק את היום, וכך יזכה האדם לחיות את החיים הטובים והנכונים ביותר בעזרת ה'.

הילולת הבן איש חי ומעלת יום ראש השנה

הבן איש חי היה בקי בכל החכמות

א. זוכים אנו להיות פה בהילולא של קודש הקודשים, מרן הבן איש חי, רבי יוסף חיים בן רבי אליהו, ראש גולת אריאל וראש גולת בבל. צדיק קדוש זה שמאורו אנו חיים עד היום, שכתב בכל מרחבי התורה ובכל החכמות, ואף בענייני משלים וחידות, לא הניח דבר חכמה שלא עסק בו, וכל החכמה שהשיג הייתה מתוך התורה הקדושה. וקודם שנעסוק מעט בתורתו, נבאר קצת מענייני יום ראש השנה, שאנחנו מכינים את עצמנו אליו, וכמו שאמר רבינו הקדוש: 'הראש השנה שלו עולה על הכל', ונתבונן בנקודה המיוחדת והעמוקה שישנה ביום קדוש זה.

קבלת עול מלכות שמיים

ב. יסוד עבודת ה' בראש השנה הוא קבלת מלכותו של הקדוש ברוך הוא עלינו, וכמאמר הגמרא (ראש השנה טז.) "אִמְרוּ לְפָנֵי מַלְכוּת כְּדֵי שְׁתַּמְּלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם". ובעניין קבלת עול מלכות שמיים שלימה, בזה אפשר לפתור את כל הבעיות של האדם, כל מה שהולך לו בחיים שלא כרצונו, וכמו שנבאר בעז"ה.

'שלא כסדר'

ג. מבואר בדברי רבינו (ליקוטי מוה"ר"ן תניינא פב), שהרבה פעמים הולך לאדם בחיים 'שלא כסדר', דהיינו שהמציאות מתנגדת לרצונו, בין ברוחניות ובין בגשמיות. אדם חפץ לכוון בתפילה, ובבואו לבית הכנסת הוא מקבל על עצמו שהיום בעזרת ה' יכוון, ואף על פי כן הוא חושב בתפילה בענייניו או סתם 'מחשבות זרות' ולא מכוון בתפילה, ושוב הוא מתעורר ומכוון קצת, ועוד פעם בורחת לו המחשבה, וכל הזמן שרוי במלחמה עצומה לזכות ולכוון. נמצא שרצונו ברוחניות לא הולך כסדר. וכן בגשמיות, אדם מבקש להתפרנס ולהביא טרף לביתו, והוא רוצה שהכול יהיה טוב, אך לא תמיד הדברים מתנהלים כסדר, ולעתים לא הולך לו כסדר עם חינוך הילדים. לכך בא רבינו ומגלה על פי זוהר שיר השירים, המבאר את שורש התנהלות הדברים מדוע הולך לאדם שלא כסדר.

זוהר, זוהר כתב יד היינו 'זוהר חדש'

ד. בטרם ניגש לביאור, יש להקדים שישנו חלק הנקרא 'זוהר חדש' (על שיר השירים). הארז"ל מזכירו בכמה מקומות (כגון את מאמר 'קו המידה'

בגאווה, עושה פירוד בין הספירות העליונות לספירת המלכות

ח. לפי זה ממשיך רבינו ומבאר, שכאשר אדם לוקח חס וחלילה את המלכות לעצמו בגאווה וגדלות, ואומר על עצמו (מלכים א, א, ה) "אֲנִי אֶמְלֹךְ", מתוך מחשבה (דברים ה, יז) "כְּחֵי וְעֵצָה יְדִי עֲשֶׂה לִי אֶת הַחֵיִל הַזֶּה", הרי הוא מפריד בין קודשא בריך הוא ושכינתיה. על ידי גאוותו המלכות אינה בטלה לספירות העליונות ממנה, והיא מחולקת ועומדת בפני עצמה. ואז מתגלה בה בחינת האותיות 'שלא כסדר' (תשר"ק). והאדם בעצמו, הוא הראשון לסבול מכך, משום שלקח את המלכות לעצמו, ולפיכך הכול – ברוחניות ובגשמיות – הולך לו 'שלא כסדר'.

אמת – ראש תוך סוף

ט. את התיקון לכך מגלה רבי נתן מברסלב (ליקוטי הלכות, עדות ה, ב), בסוד המילה 'אמת'. הזוהר הקדוש (זוהר ח"ג רסט.) קורא לאמת 'ראש תוך סוף', ונבאר: באלף בית ישנן לכאורה 22 אותיות, אך באמת ישנן 27 אותיות עם חמש אותיות מנצפ"ך. בסדר זה של 27 אותיות, אותיות א' עד י' הן 10, כ' היא ה-11, כ' סופית ה-12, ל' ה-13, ו' היא ה-14. נמצא שהאות מ' ממוקמת בדיוק באמצע, כש-13 אותיות מימינה ו-13 משמאלה.

רמז באמת על כסדר ולא כסדר והתיקון

י. אומר רבי נתן, האות א' שבמילה אמת מרמזת על הספירות העליונות שהן כפי הסדר (א, ב, ג). האות ת', הנמצאת בסוף, מרמזת על ספירת המלכות שהיא שלא כסדר (תשר"ק). והתיקון המחבר ומסדר הכול הוא האות מ' שבאמצע (היתוך). אות זו מרמזת ל-40 ימים שמראש חודש אלול ועד יום הכיפורים. שהרי ראש חודש אלול מתחיל בל' אב (א' דראש חודש שבו עלה משה למרום), ויחד עם 29 ימי אלול מגיעים ל-30 יום, ובתוספת עשרת ימי תשובה, הרי לנו 40 יום. וכוחם העצום של ארבעים ימי התשובה הללו הוא להביא את האדם מן המציאות של 'לא כסדר' למציאות מבורכת של 'כסדר'.

ייחודו של יום ראש השנה ופעולת אדם הראשון

יא. בתוך ארבעים הימים הללו עומד יום ראש השנה, שבו אנו ממליכים את הקדוש ברוך הוא על כל הבריאה. מי שייסד עניין זה הוא אדם הראשון שנברא ביום זה. שהרי העולם החל להיבראות בכ"ה באלול (אלול דתת"ה) שלפני מניין התאריכים, וביום השישי לבריאה, הוא יום א' בתשרי, בו נברא האדם. וכאשר נברא האדם, ראו אותו כל בעלי החיים, ומתוך אורו המיוחד חשבו שהוא אלוקים, ורצו להשתחוות לו, כמבואר כל זה בזוהר פרשת ויחי (ח"א דף רכא:). ויש לדעת שהחיות בגן עדן שהיו יצירי כפיו של הקדוש ברוך הוא, היו בעלות דעת עד כדי יכולת דיבור, וכמובא בספר 'חסד לאברהם' (לסבו של החיד"א) שמקריבים קרבן והוא מתעלה למדרגה הגבוהה ביותר, כמרומז בפסוק (תהלים סט, לב) "וְיִתֵּיב לָהּ מִשּׁוֹר פֶּר מִקָּרֶן מִפְּרִיס", כלומר שכל הקרבנות הם טובים לפני ה' כמו השור פר שהיה מקריב מפרס, שהוא השור שנברא בגן עדן, כמו שכתוב בגמרא (ע"ד דף ת. ט.) שפסוק זה נאמר עליו. נמצא שהקרבן בהקרבתו הוא מגיע למדרגת אותן בהמות מגן עדן. ובכן, חיות אלו שהיה בהן דעת באו להשתחוות ולהמליך את אדם הראשון עליהן.

אדם הראשון המליך את הקב"ה על כל הבריאה בראש השנה

יב. ובוה היה ניסיון ראשון לאדם הראשון, ניסיון שרצו הבהמות והחיות לעשות אותו עבודה זרה. ועמד אדם הראשון בניסיון וסירב, ואמר להן לבוא ולהשתחוות עמו לקדוש ברוך הוא, וכמו שכתוב (תהלים צה, ו) "בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה נִבְרָכָה לְפָנֵי ה' עֲשֹׂנוּ", אמר להן אני ואתן יחד נשתחוה לה' עוֹשֵׁנוּ – שיצר את כולנו, והמליך אדם הראשון את הקדוש ברוך הוא על כל הבריאה. ובוה ייסד האדם את המלכת הקדוש ברוך הוא בעולם ביום ראש השנה, ומכוחו אנחנו ממליכים את הקדוש ברוך הוא בכל ראש השנה.

בקשת הכפרה כביכול של ה' יתברך

יג. וישנה סיבה שנייה לכוחו של יום ראש השנה, המבוארת בדברי רבינו (ליקוטי מוהר"ן קמא א, יד; ובחלק הראשון תורה י). כי יום זה הוא יום שיש לנו פנים לבקש מחילה מאת ה', כי ביום זה הקדוש ברוך הוא בעצמו כביכול מבקש שנביא עליו כפרה. שהרי במוספים של כל הרגלים נאמר (במדבר כח, כב) "וּשְׁעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם", ואילו בקרבן ראש חודש נאמר (שם, טו) "וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לָהּ". ופירשו חז"ל (חולין ס:) שאמר הקדוש ברוך הוא "הִבֵּיאוּ כִּפָּרָה עָלַי שְׂמַעְטִי אֶת הָיָח".

הקדוש ברוך הוא ביקש כפרה – כדי שנוכל אנחנו לבקש כפרה

יד. אלא שלכאורה מה שייך כפרה אצל הקדוש ברוך הוא, הרי הוא יודע הכול ולא שייך שיעשה דבר שיתחרט עליו? ומסביר רבינו שכל זה נעשה כדי שנוכל לבוא ולומר לקדוש ברוך הוא: ריבונו של עולם, כשם שאתה מבקש כפרה על עצמך, אנו מבקשים שגם עלינו תהיה כפרה וניכלל יחדיו בכפרה זו. ודבר זה שייך בראש השנה במיוחד, משום שהוא החג היחיד שחל בראש חודש, כנדרש (ראש השנה ח:). על הפסוק (תהלים פא, ד) "בִּפְסָה לְיוֹם חַגְנוּ": "אֵיזְהוּ חַג שֶׁהִלְבֵּנָה מִתְכַּסֶּה בּוֹ הַיּוֹם אוֹמֵר זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה", מה שאין כן שאר המועדים כפסח, סוכות, חנוכה ופורים וכדומה שאינם בראש חודש.

אדם הראשון קידש את הלבנה ועשה קידוש החודש

טו. ומעלה יתרה התווספה בזה בראש השנה הראשון של בריאת האדם, שכן אדם הראשון קיים מצוות לפני חטאו במעלתו הגבוהה, ובתוכן תפילה וקריאת שמות, ואף קיים את מצוות קידוש החודש. הקדוש ברוך הוא מסר לו את המצווה לקדש את הלבנה, וזהו בעצם התיקון הראשון למיעוט הירח שאירע ביום הרביעי לבריאה. מיעוט שגרם, כדברי הזוהר (זוהר ח"א יט:), לאסכרה לילדים חס וחלילה ולצרות הבאות מהתגברות קליפת הסטרא אחרא בסוד (משלי ל, כג) "וְשִׁפְתָּהּ כִּי תִירֵשׁ גְּבֻרָתָהּ". על ידי קידוש החודש של אדם הראשון החל התיקון לאותו פגם.

הרמ"ק כלל את כל תורת הקבלה שהייתה מהגאונים

טז. והסיבה השלישית והנכבדת לעניין קביעת יום ראש השנה, מקורה בשאלה שמזכיר הבן איש חי בשם הרמ"ק. ודרך אגב נציין כי הרמ"ק (רבי משה קורדובירו), שהיה דור לפני האריז"ל, חותם בספריו את תורת הקבלה של תקופת הגאונים שהחלה מחתימת התלמוד, ורק מהאריז"ל מתחילה קבלת הפרצופים החדשה. שואל הרמ"ק: מדוע נקבעו עשרת ימי תשובה בראשית השנה הבאה? לכאורה היה

מן הראוי לקובעם בעשרת הימים האחרונים של השנה היוצאת (מכ' ועד כ"ט באלול) כדי לתקן את השנה שעברה!

מדוע עושים את עשרת ימי תשובה בתחילת השנה

יז. ותירון הדבר נעוץ בהשתלשלות יומו של אדם הראשון. בשעה התשיעית נצטווה, בעשירית סרח, באחת עשרה עמד בדין, ובשתיים עשרה "יצא בדימוס לפניו". כי אף על פי שהקדוש ברוך הוא הזהירו (בראשית ב, יז) "כִּי בַיּוֹם אֶכְלֶךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת", הקדוש ברוך הוא לימד זכות ועשה בעצמו 'פלפול' למדני' ראשון בבית דינו כדי להציל את אדם הראשון, ואמר: 'ביום' הכוונה ליומו של הקדוש ברוך הוא שהוא אלף שנים, ולא ליום הרגיל של האדם. וכך זכה האדם לאלף שנות חיים (ומתוכן העניק שבעים לדוד המלך, כיוון שראה שחסרים לו חיים). ובאותה שעה שיצא בדימוס ביום ראש השנה, אמר לו הקדוש ברוך הוא שסלח לו. ואמר לו שזה יהיה סימן לבניו, שגם הם יעמדו בדין לפני הקדוש ברוך הוא ביום הזה, ואני אסלח להם.

דיבורו של הקדוש ברוך הוא 'סלחתי' לאדם הראשון הוא לנצח

יח. על פי זה מבאר הבן איש חי (בבן איש חיל דרשות לשבת תשובה) את דברי המדרש (ויקרא רבה כט, א), וז"ל: "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם שְׁבֻתוֹן זְכוֹרֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קִדְשׁ" (ויקרא כג, כד), שהוא דכתיב (תהלים קיט, פט) "לְעוֹלָם ה' דְּבָרָךְ נֶצֶב בְּשָׁמַיִם" וכו', ע"כ. ולכאורה קשה מהו הקשר בין שני הפסוקים, ומבאר שסוד הפסוק "לְעוֹלָם ה' דְּבָרָךְ נֶצֶב בְּשָׁמַיִם" (והוא יסוד זה של הבעל שם טוב בספר התניא) הוא שמאמרו של ה' הוא לעולם, כי כמו שהקדוש ברוך הוא נצחי, כך הדיבור שלו נצחי ולא מתבטל, ולכן כשהקדוש ברוך הוא אמר (בראשית א, ג) "יְהִי אוֹר" חי ופועל לעולם, ומזה יש את הכוח לאור בכל יום להאיר, מהדיבור הזה, וכן הוא בכל העשרה מאמרות. וכך גם דיבורו של הקדוש ברוך הוא: "סְלַחְתִּי" שאמר לאדם הראשון, חי, ניצב וקיים לעולם! וכולנו נכללים בסליחה זו.

ומוסיף הבן איש חי עוד פרפרת יפה, ומסביר, שהרי מבואר באריז"ל שכל נשמות ישראל כלולות באדם הראשון, וכל אחד מישראל תלוי באיזה אבר מאבריו של אדם הראשון, ונמצא שבשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון 'סלחתי', נאמר גם לכל אחד מישראל 'סלחתי', ומהדיבור הזה יש לנו סליחה בכל שנה ושנה בראש השנה, כי הדיבור של הקדוש ברוך הוא קיים לעולם. ולפיכך נקבעו ימי התשובה והסליחה דווקא בתחילת השנה, שכן בא' בתשרי האדם זוכה להיכנס אל תוך הדיבור הנצחי של "סלחתי" המאיר ביום זה.

סיכום שלושת הטעמים

יט. אם כן, נסכם את שלושת הטעמים והמעלות המיוחדות שיש לנו ביום ראש השנה: (א) זהו היום שבו אדם הראשון המליך לראשונה את הקדוש ברוך הוא בעולם. (ב) ביום זה עשה האדם הראשון תיקון וכפרה כביכול למיעוט הלבנה, על ידי שקיים את מצוות קידוש החודש. (ג) ביום זה נאמר לאדם הראשון הדיבור החי לעד – "סלחתי", וממנו נמשכת הסליחה אלינו בכל שנה ושנה.